

INHOUD

Leviathan 7

Zuidland 55

Boven aarde 85

LEVIATHAN

1

De drie jagers merkten pas na enige tijd dat ze niet meer op een pad liepen. In hun oren fluisterde en giechelde de drank, zodat ze niet wisten dat het om hen heen als de dood zo stil geworden was. Ze wilden schieten, want ze hadden de hele dag nog niets geschoten. Af en toe legde een van hen aan, om de kolf tegen zijn wang te voelen. Met de loop beschreef hij dan de vlucht van een konijn of een korhoen. Maar al wat ritselde en fladderde verzweg zich in de bomen en het struikgewas, zodat het geweer onverrichter zake weer geschouderd werd. De jagers strompelden voort en wisten niet dat ze strompelden – hun dronken gedachten ijlden lokkend vooruit als hertenhoefjes op het mos. De honden keken almaar nieuwsgierig in het rond, ze volgden het spoor van de jagers en dachten dat het ergens heen leidde. Achter hen viel het landschap uiteen in duinen van los zand.

Om beurten droegen de jagers een vuile linnen zak. Daarin vervoerden ze de stenen kop van de heilige Hiero-

nymus van Noordwijk, die ze onderweg gewonnen hadden met dobbelen. De zak was zwaar en stonk naar vis. Soms moesten ze rusten omdat hun vingers verkramppt raakten van het torsen. Toch stonden ze telkens weer op en vergaten de zak niet. Hoewel ze de zak niet mee wilden nemen, namen ze hem mee.

Onder hun voeten gleden de mulle glooiingen weg. Vergeefs zochten ze houvast aan losschietend onkruid, prikkende doornbosjes en dode boomtakken.

Pas toen de lucht versomberde en de storm opstak met woeste vlagen die het duinzand deden stuiven, merkten ze dat ze bij god niet wisten waar ze waren.

Bij een verweerde omheining bleven ze staan, omdat ze het houtwerk eerder hadden gezien. Maar wanneer dat was geweest en waar ze toen heen waren gegaan, dat schoot hun niet te binnen. Zo stonden ze daar besluiteloos bij dat hekje in de wildernis, terwijl de storm op de duinen beukte en het weerlichtte in de verte. Het verbaasde hen dat er nergens beschutting was, net nu het begon te hagelen en zandstormen het verdergaan onmogelijk maakten. In gedachten vervloekte elk van hen de anderen, maar ook zichzelf, omdat hij zomaar met hen was meegegaan naar nergens toe. Zo goed en zo kwaad als het ging verscholen ze zich achter het hekje, met de afgehakte kop van de heilige tussen hen in. De zak was door de nattigheid heviger gaan stinken en ook hun frakken roken nu naar vis. De honden waren in paniek en jankten van radeloosheid. De jagers waren nauwelijks ongerust, aangezien hun nooit iets ernstigs overkomen was. In hun hoofden gonsde nog de grootspraak

van zo-even, over jachtpartijen op de heerlijkheid van die en die en over vrouwen met reeënogen en zacht en mollig als konijn. Ineengerold, met het gezicht in het holletje van hun armen, lieten ze het noodweer over zich heen gaan en ze merkten niet dat de pluimen op hun hoeden waren geknakt.

De storm woedde verschrikkelijk. Verderop sloeg de bliksem in en verdween een buurschap geheel en al in het loeiende en knetterende vuur. Op zee werden vissersboten door de vloedgolven verzwolgen en ook de scheepjes op het strand waren weg, want er was geen strand meer. De zee kolkte al over de eerste duinen heen. De jagers wisten van niets. Ze lagen weggedoken achter het hekje en waren te ver weg om de noodklokken van Noordwijk op Zee te kunnen horen.

Om hen heen kalfden windstoten de duinen af en maakten zo de weg vrij voor de stormvloed.

De jagers duurde het te lang. Het was al laat en ze wilden voor het donker thuis zijn. Ook waren ze bezorgd om de honden, die ze al een tijdje niet meer hadden gezien. En toen de storm even luwde, kropen ze overeind. Het viel niet mee: hun gewrichten waren stijf en de hoofdpijn kwam met scheuten. Ze hadden het koud en hun doorweekte kleding jeukte op het lijf. Na enig geharrewar over de zak, of ze hem niet toch zouden achterlaten, gingen ze met zak en al op weg.

Eerst moesten ze op het duin klimmen om te zien waar ze nu eigenlijk waren. Het zand was rul en zwaar en gaf hun wankelende benen steun. Maar voordat ze op de top waren, dwong een bruuske rukwind hen te gaan liggen.

Plat op hun buik kropen ze voort en zo bereikten ze het hoogste punt.

Misschien hadden ze beter achter hun hekje kunnen blijven, want wat ze zagen, maakte hun vooruitzichten er niet beter op. Het was niet alleen de zee die alom was en die schuimbekte als de profetieën van Jesaja, oplichtend en oprijzend onder de verduisterde hemel, maar vooral dat beest, dat angstaanjagend groot en vlakbij was, zo groot en ontzagwekkend dat het wel bijbels leek – het keek hen aan en grijnsde omdat zij zo onbeduidend waren. Het was niet duidelijk wat ze konden doen, want ook achter hen was zee. Het was om zo te zeggen zo dat de zee alleen niet was waar zij waren. Merkwaardig was ook, en dat drong langzaam tot hen door, dat de zaak hopeloos was. Er was wel een vissersbootje dat hun kant op dreef, maar voordat ze het goed hadden kunnen zien, werd het door de golven kapotgeslagen.

Het duin hield nog vrij lang stand, en omdat het zo lang duurde, kregen de jagers hoop. Het bijbeldier kwam niet dichterbij – al ging het ook niet weg. Af en toe dompelde het onder, als om de jagers te misleiden, en dan rees het weer op met een ontzaglijke rug. Het kwam de jagers voor dat het beest de aanstichter was van het zee-geweld. Het klapte met zijn staart op de golven en leek ze zo op te stuwen. Soms opende het zijn muil en zagen ze een walgelijke tong van vlees. Wellicht, indien ze het konden doden, zou het onheilsweer ophouden – en het water zou terugkeren naar de zee en zij zouden hun weg door de duinen kunnen vervolgen. Maar de jagers hadden nog nooit groter geschoten dan een hert en ze waren

bang dat het beest, eenmaal geraakt, slechts in toorn zou ontbranden. Toch grepen ze naar hun weitassen en wilden ze hun geweren laden. Maar het kruit was nat en ze probeerden het niet eens.

Ze dachten dat ze nu wel snel zouden worden opgegeten – en dat maakte hen aan het huilen. De jagers huilden met schokkende buiken en merkten ternauwernood dat de vloed over hen heen sloeg.

Ook de zak met de heiligenkop verdween in de diepte der duisternis.

2

Tegen de ochtend, toen de storm was gaan liggen en onder de zware lage lucht een waas van licht begon te gloriën, trok de Admiraal er met enkele andere vissers op uit om aan het strand de schade in ogeschouw te nemen. Hun kleren waren doorweekt en ze bestierven het van de kou. Ze hadden weinig hoop dat er nog iets restte van hun scheepjes. Maar ze waren opgelucht de ontredderde buurschap even te kunnen ontvluchten. De acht stulpen waren alle ontwricht en ingestort. Vrouwen waren nu doende wonden te verbinden met natte, stinkende doeken. Anderen ontfermden zich over het paard, dat tijdens de bliksem in paniek was geraakt en zijn benen had gebroken. Ze hadden het dier de hele nacht gehoord, maar nu sidderde het alleen nog maar. Iemand sneed de hals open en liet het bloed weglipen in het zand. Terwijl het paard nog schokte, begon men het vlees in repen af te snijden.

In de verte hoorden ze de klokken van Maria ter Zee, die luidden voor Allerzielen.

De Admiraal dacht aan de kaarsen die er zouden branden en hoe die lichtjes het goud en zilver en koper zacht lieten glanzen, met fonkelingen die opsprongen, zodat het leek alsof je tranen in je ogen had en ook de heiligen hadden tranen in hun ogen – van verdriet, maar ook omdat het goed was afgelopen. De Admiraal kwam niet meer in de kapel, hij was van het nieuwe geloof. Hij wandelde met God. Het nieuwe geloof glansde niet, het was dof en zwart en gelaten als een begrafenisstoot. Zo, met het hoofd gebogen, wandelde hij met God door de gruwelijkheid van het leven. Toch beangstigde het hem dat de kapel, die ook uit hout was opgetrokken, tijdens het noodweer niet te gronde was gericht. Hij liep voor de mannen uit en zweeg. Ook zij zwegen: ze wilden hun voorgevoelens liever niet bevestigd hebben.

De kust was onherkenbaar. De stormvloed had het water ver landinwaarts gestuwd. Duinen waren afgekalfd en weggeslagen en op de afgetopte resten vonden ze de blauwe pulp van dode kwallen. De vissersscheepjes waren nergens te bekennen. Trouwens, op heel de zee was geen zeil te zien. De zee lag grijs en leeg in het morgenlicht. Ze hadden nu terug kunnen gaan, maar ze liepen verder, in de richting van Noordwijk op Zee.

Voor hen uit draafde het zoontje van de Admiraal. Het gebochelde ventje, dat het Bultje werd genoemd, rees en daalde, van duin tot duin, alsof hij probeerde te ontkomen aan dat duintje op zijn rug. De Admiraal gruwde van dat bocheltje, dat zijn vrouw de dood in had gejaagd. Hij gruwde van dat onnozele ventje dat uit de dood geboren was – met zijn oudemannenhoofd tussen de bebloe-

de dijen had het afgewacht of het mocht leven. De Admiraal had niet geweten wat hij doen moest. Hij had zijn vismes genomen en het jong gehaald in een guts van bloed. Hij had niets anders kunnen doen: het was die bochel geweest die was gestremd in de moederschoot. Niemand had het hem kwalijk genomen. Maar hij was somber geworden, juist omdat niemand het hem kwalijk had genomen – en hij haatte het lot, dat onverschillig was en zijn mooie jonge vrouw van hem afnam en er een lelijke bult voor in de plaats stelde.

Het Bultje ondertussen huppelde voort en scheen geen weet te hebben van de last die op zijn schouders drukte. Het was de vader die terneergedrukt werd.

Sedert jaren werd de Admiraal ondermijnd door de twijfel, die hem zwijgzaam en ontwijkend had gemaakt. De vissers hielden het voor norsheid en meenden dat hun patroon zich te hoog voor hen voelde, ze wisten niet dat het innerlijke verwarring en radeloosheid waren die hem de omgang belemmerden. Hij had gedachten die hij niet kon uitspreken, zodat ze in zijn hoofd bleven buitelen zonder op tegenspraak te stuiten. Ze voerden hem mee en lieten hem achter waar hij de weg niet kende.

Waar hij was verdwaald, daar stond geschreven dat God de waarheid uit de wereld had genomen en daarvoor de hoop in de plaats had gesteld.

De twijfel was gezaaid in de dagen dat de predikers van het nieuwe geloof gekomen waren om de afgodsbeelden kapot te slaan. Hun woord leek waar en de wandaden van de valse kerk schenen hem verschrikkelijk. Maar toen ze de kloostertuin van Sinte-Barbara betraden, aar-

zelde hij – en sindsdien zou hij blijven aarzelen. Het was een lome zomermiddag en in de heesters zongen de nachtegalen. Hij was geroerd door de nijvere overdaad en de rust die er heerste in deze hof. De kruiden in hun gesnoeide perken, de bloembedden, het gezoem rond de bijenkorven, het gekwinkeleer in de boomgaard – het was er allemaal en het was goed dat het er was, omdat het mooi was en zonder mensen. De kloostermuren waren omwolk met wingerd en kamperfoelie en voor het klooster stonden schaduwrijke linden. Hij wist dat hij er niet hoorde te zijn, hij rook hoe de geuren van bloemen, kruiden en rijp fruit werden verdreven door de vislucht die in de middagwarmte uit hem op dampte. Achter zijn rug voelde hij de aanwezigheid van de mannen zich uitbreiden. Een wolk schoof voor de zon – maar het was alsof het hun schaduw was die kil en somber over de kloosterhof trok. Langs hun voeten glipten hagedissen; vogels waaierden verschrikt op. Overal ritselde het en kraakten takjes.

Het overkwam hem dat zijn voeten door de kloostergang galmden en dat zijn ogen zagen dat de afgodsbeelden braken. Er was gejoel en gegil en het rinkelen van glas. De vissers joegen de zusters na in gangen en op trappen, de heiligheid knerpte onder hun voetzolen. Hij stond in de kapel temidden van gesloopte bidstoelen, gescheurd altaardoek, gruis en scherven. Daar stond hij en hij herkende de kop van de heilige van Noordwijk, die hem aankeek en die het ook niet scheen te begrijpen.

Langs zijn enkels voelde hij een tochtvlaag, die wegglipte door een kier.

Hij had gedacht de heilige te redden door hem mee te nemen. Vaak had hij tot hem gebeden, als God vertoornd was en de golven deed schuimen. Hij wist dat Hieronymus een afgod was en hij wist ook dat het ontwijding was om een heilige met eigen handen aan te vatten. Hij wist dat hij hoe dan ook het verkeerde deed. Maar moest hem dat weerloos laten liggen en wachten hoe anderen hem tot gruizel zouden vertrappen?

Veel tijd om na te denken had hij niet, want even later loeide het vuur op uit het rieten dak en walmde de rook door de gangen.

Hij wikkelde de kop in een reep altaardoek en glipte weg door een kapotgeslagen raam in de sacristie.

Sedertdien had hij de kop bewaard in een kast met de waardeloze parafernalia van zijn vrouw.

Hij vroeg zich af of het verkeerd was geweest om alleen de kop mee te nemen. Wellicht spookte de romp nu ergens ontzield rond. Maar hij had hem nergens zien liggen. Nu lag die kop op zijn kant op een plank, alsof het een ding was als een homp kaas of een hoedje. Het was dit bespottelijke dat hem ongerust maakte, en langzamerhand raakte hij ervan overtuigd dat hij iets onherstelbaars had gedaan, iets wat alleen met straf vergolden kon worden. Hij had zich weliswaar tot het nieuwe geloof bekeerd, maar hij vreesde dat God zich daar weinig van zou aantrekken. De hagenpreker had gezegd dat Hij 'uitroeien zal uit het land de namen der afgoden, dat zij niet meer gedacht zullen worden'. Toch lag de heilige Hieronymus zijn hoofd bij hem in de kast en dacht hij elke dag aan hem. En elke nacht, als de angst aan de

luiken morrelde en zachtjes kermde in het hout van zijn bedstede, vreesde hij de vergelding en de wrake.

Toen hadden die drie onnozele heertjes aan zijn deur geklopt en zij hadden zich bedronken aan de brandewijn, die hij te duur aan hen verkocht. De Admiraal had een hekel aan zulke heertjes, omdat ze hem het gevoel gaven dat alles verkeerd aan hem was. Ze maakten hem afgunstig en bezorgden hem een verdriet om al wat hij niet was, noch zou worden. Zoals ze daar zaten op de houten bank, met hun laarzen van geborsteld leer en hun handen die gebaarden van je-weet-wel – het gaf de Admiraal voldoening ze brandewijn te voeren totdat hun dikke tongen hulpeloos spartelden als vissen op het droge. Om ze bang te maken had hij de kop van de heilige Hieronymus uit de kast gehaald. Maar hij was zelf bang geworden; de heertjes schrokken niet, ze moesten integendeel onbedaarlijk lachen met hun ronde buikjes en ze wilden met alle geweld dubbelen om ‘die schutspatroom der brandewijndrinkers’. De Admiraal vroeg zich af of zij soms van het nieuwe geloof waren, dat ze zo onbekommerd de spot durfden te drijven met een heilige. En zijn hekel werd groter, omdat ze zo vertrouwd schenen met het hogere en helemaal niet bang waren, alsof ze het op de een of andere manier op een akkoordje hadden kunnen gooien met daarboven.

Kort nadat de heertjes met de kop van de heilige in een oude zak waren vertrokken, was de storm komen opzetten. Even verkneukelde de Admiraal zich om die waggelende haspelaars, die slechts houvast zouden kunnen vinden aan elkaars wapperende jaspenden, toen vergat

hij hen, omdat zijn huis onheilspellend begon te kraken.

Ondanks de nood waarin zijn huis verkeerde zochten de burens bij hem onderdak. Zijn huis had twee verdiepingen en leek haast indrukwekkend temidden van de vissersstulpen, die nog het meeste weg hadden van tenten, met hun palen en hun overkapping van zeildoek. Maar ook zijn huis hield het niet in de rammeiende noordwester en hij moest zijn toevlucht zoeken tot de kelder. Er was daar slechts plek voor enkelen, de anderen moesten terug naar buiten en vonden daar een gebrekkige schuilplaats onder vettig zeildoek waar de storm aan rukte en het noodweer op neer hagelde.

In de kelder was het duister en benauwd en iedereen zat gebukt vanwege het puinhout dat boven hun hoofden dreigend verschoof en verzakte. Bedolven in dit graf had men geluisterd naar de stemmen die door de storm werden meegevoerd. Gebeden was er niet, slechts af en toe gevloekt, want iedereen wilde de stemmen horen, die de stemmen waren van de verdwaalde doden. Op zee had men ze vaker gehoord, als de storm uit het noordwesten kwam, van overginds, waar de wereld in mist verdween en waar hemel en aarde elkaar schenen te raken. Ook nu luisterde men weer naar de stemmen, al wist men dat ze niet verstaan konden worden.

Ten slotte was het stil geworden, en kort daarna hadden ze het vertrouwde gekrijs der visdieven gehoord.

Nu de storm was gaan liggen leek het of al wat tevoren was geweest, was weggenomen. De heilige der stormen had hun woningen weggenomen en hun schepen en hij had de paden weggenomen en deed hen dwalen in het

woeste. De vissers klaagden en vloekten, maar de Admiraal was alleen maar moe. Hij wist dat het zo hoorde: dat men opbouwt wat toch verloren gaat – en dat het nutteloos is dit te weten. Hij zou zijn huis van twee verdiepingen weer oprichten, belachelijk nietig met zijn dak van riet onder het gruwelijke uitspansel. Hij zou de vissers weer leiden, en zij zouden menen dat ze ergens heen gingen, omdat ze hem volgden – zoals ze allen de Heer volgden en niet wisten dat Hij vertoorned was en de waarheid van de wereld had weggenomen en alleen de hoop had achtergelaten.

Ze hadden de hele tijd met gebogen hoofd voortgesjokt, daas van vermoeidheid, en gekeken zonder op te merken hoe hun voeten afdrukken achterlieten in het natte duinzand. De voeten slingerden over het gladde zand, waaierden uiteen, kruisten en vertraptten elkaar zonder aanwijsbare reden. De mannen liepen zwaar, alsof ze iets droegen. Het had iets plechtstatigs, iets ceremonieels, zoals ze langzaam voortgingen in het geslagen duinlandschap, iets angstaanjagends ook, met het mismaaakte kind voorop als een onheilsbode. De klokken van Maria ter Zee luidden nog steeds ter ere van het mysterie van de dood, en van een afstand leek het groepje op een lijkstoet, onder de indruk van iets waarvan de betekenis hun ontging.

Beneden liet de zee haar golven lusteloos uitrollen op de kale kust.

Zo gingen zij voort: beklemd en in zichzelf gekeerd – en daardoor zagen ze de vreemdeling pas toen hij vlakbij was. Hij leek op een monnik, maar dan een van een on-